

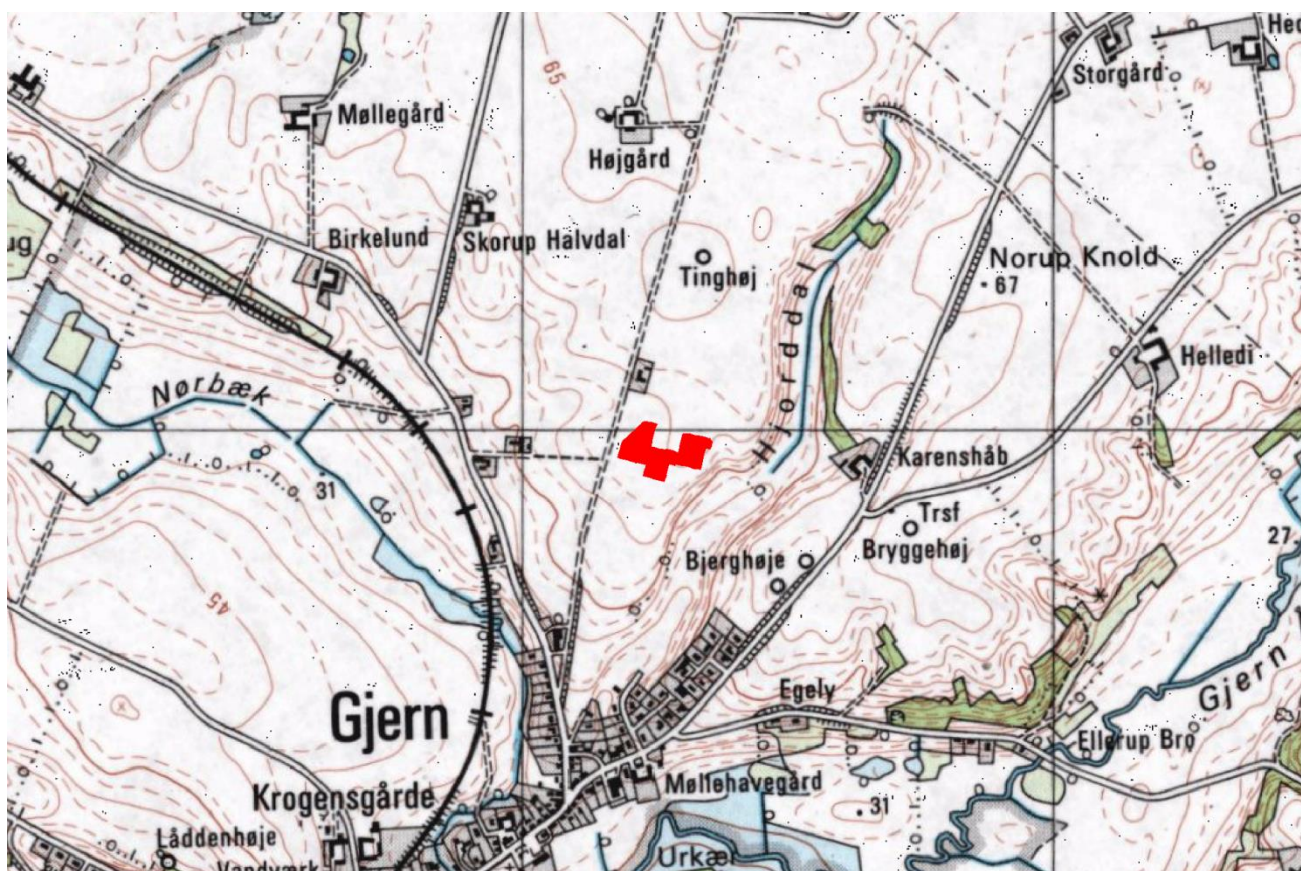

Kulturhistorisk rapport for udgravning Tingbakken III i Gjern

Journalnummer: SIM 216/2013
Sted: Tingbakken III
SB Stednummer:160103-92

Matr. nr.:1v
Ejerlav: Gjern By
Sogn: Gjern
Herred: Gjern
Gl. Amt: Skanderborg

KUAS j.nr.: 2013-7.24.02/SIM-0010

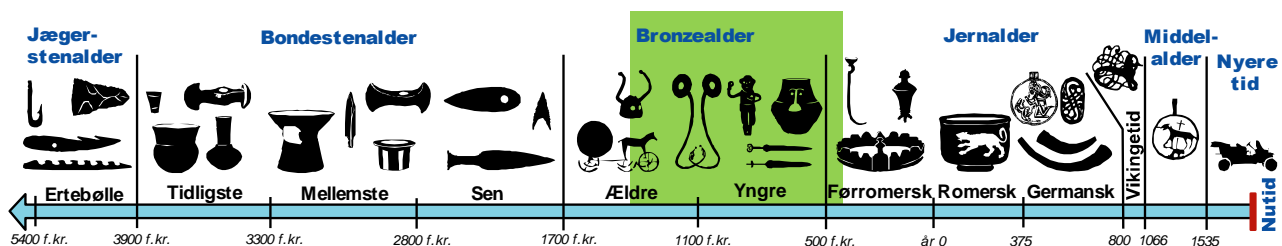

På ovenstående kort er udgravningen fremhævet med rødt (baggrundskort: KMS' 4cm kort).

Resume: I forbindelse med udstykning af parcelhusgrunde er der foretaget en udgravning nord for Tingbakken i Gjern. I udgravningen er der fundet spor efter fire huse og et firstolpeanlæg. Spredte gruber og et større antal kogestensgruber viser at der har været aktivitet på store dele af arealet. Husenes grundplaner og den keramik, der er fundet i gruberne daterer bebyggelsen til bronzealderen.

Indhold

Indledning	2
Undersøgelsens resultater	3
Topografi	6
Fortidsmindelandskabet	6
Udgravningsdata	8
Metode	8
Fremtidigt arbejde	8

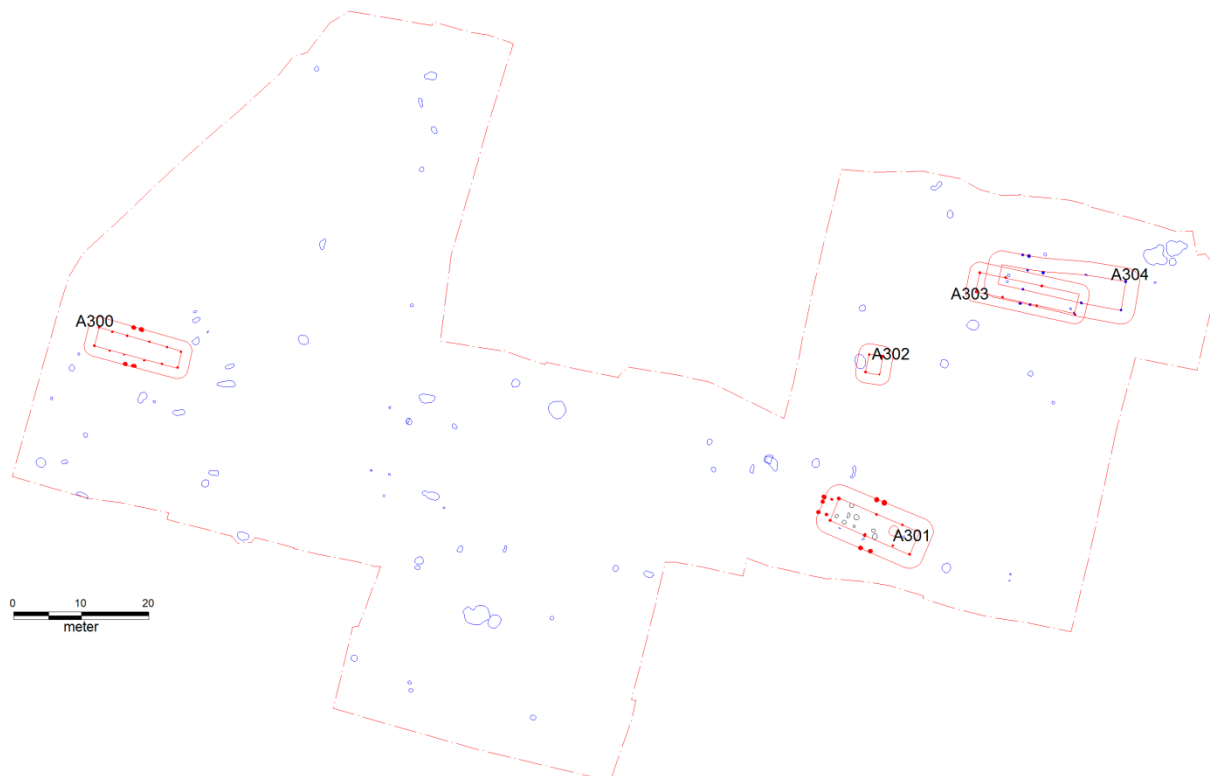
Tidslinje med de identificerede perioder. Grønt fremhævet er huskonstruktionernes sandsynlige datering.

Indledning

Sagen er opstået forud for byggemodningen af lokalplan 31-001 nordvest for Gjern. Udgifterne til disse undersøgelser påhviler ifølge museumsloven § 26 stk. 2 og § 27 stk. 4 bygherre, der i dette tilfælde er Silkeborg Kommune, Søvej 1, 8600 Silkeborg. Al korrespondance er ført mellem museumsinspektør Peter Mohr Christensen, Silkeborg Kulturhistoriske Museum og Jakob Bech Mortensen, Silkeborg Kommune.

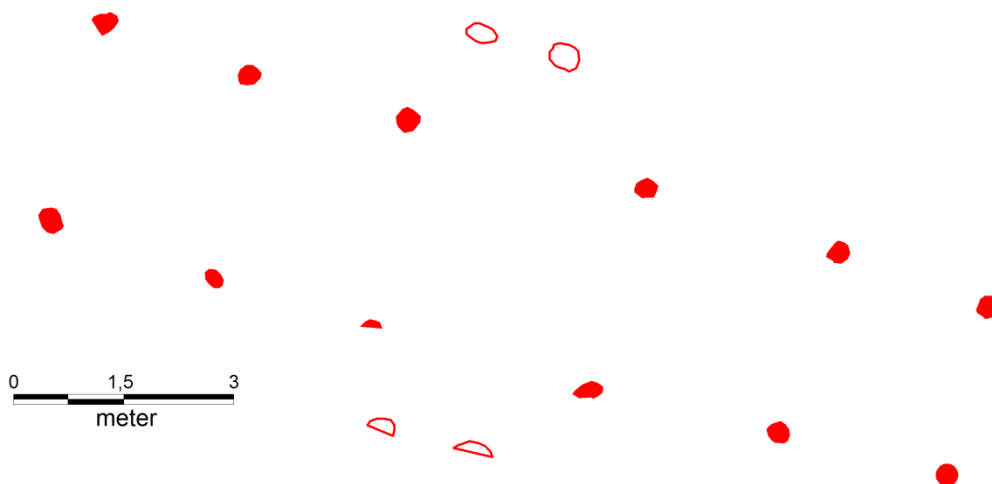
Undersøgelsens resultater

Bakkeplateauet på Tingbakken ligger 300 meter vest for højrækken Bjerghøje og 300 meter syd for Tinghøj. En bebyggelse relateret til højene og det ager-system, der er fundet mellem Hjorddal og Gjern Å, kunne meget vel ligge på Tingbakken. Der har været adgang til vand i Nørbæk i vest og formentlig også i Hjorddal i øst. I udgravningen på Tingbakken er der fundet rester af fire huse og et firstolpeanlæg, der kan være rester af den savnede bebyggelse. Spredte gruber, enkelte med keramik, samt en del kogestensgruber viser, at der har været aktivitet på det meste af bakkeplateauet. Nedslidning af anlæggene betyder at dele af bebyggelsen kan være ødelagt og derfor ikke er erkendt i undersøgelsen.

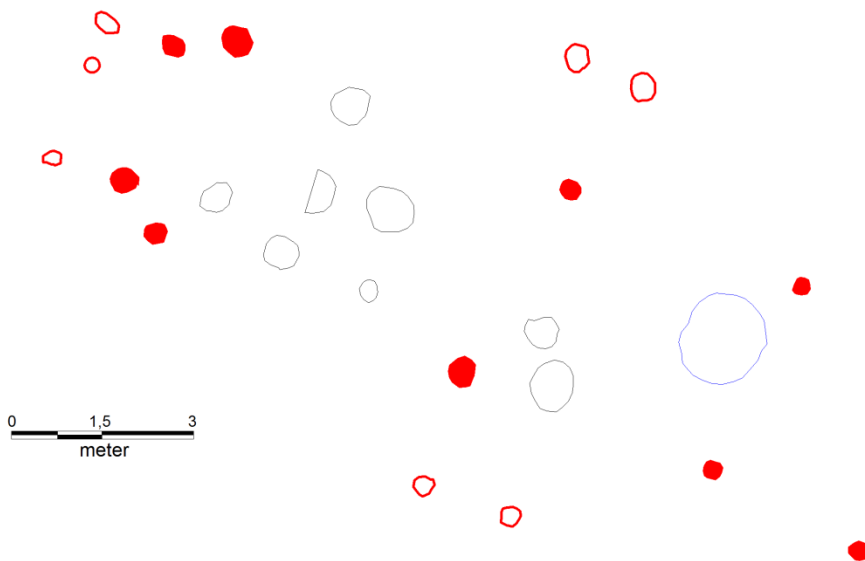
Oversigt over udgravningsfeltet. Husenes stolpehuller er markeret med rødt, undtagen hus A304, der er markeret med blå. Øvrige anlæg er angivet med blå streg.

Længst mod vest i feltet ligger hus A300. Huset er orienteret øst-vest og er regelmæssigt opbygget med seks sæt tagbærende stolpehuller. Indgangene ligger både i nord og syd mellem de to midterste sæt tagbærende stolpehuller. Huset er 12,6 meter langt og lidt bredere i vest end i øst. Mellem indgangene er der 5,5 meter og huset har formentlig været omkring seks meter bredt. Der er ikke fundet spor af hverken væg- eller gavlførløb. Især syd for huset er der fundet spredte gruber og kogestensgruber. Kun i en af de sydlige indgangsstolper er der fundet keramik. En sandsynlig datering ud fra husets grundplan er overgangen mellem yngre bronzealder og ældre før-romersk jernalder.

Hus A300. Tagbærende stolpehuller er markeret med fuld rød, indgangsstolper med rød streg.

Der er knap 100 meter mellem hus A300 og hus A301. I området mellem de to huse lå spredte gruber og kogestensgruber. To gruber var dybere end de øvrige, og begge indeholdt enkelte stykker keramik. Grube A159 midt mellem de to huse er 105 cm dyb. Godt 20 meter syd for huset ligger grube A147, der er 86 cm dyb. De to gruber adskiller sig derved fra hovedparten af de fundne gruber, hvor der sjældent er over 20 cm tilbage. Der er indsamlet enkelte stykker keramik fra begge gruber.

Hus A301. De tagbærende stolpehuller er markeret med fuld rød, gavle og indgange med rød streg. Det store anlæg midt i husets sydøstlige del kan være en kældergrube. De øvrige anlæg på planen var kogestensgruber.

Hus A301 var i forundersøgelsen set som en koncentration af kogestensgruber, men flere af disse viste sig at være stolpehuller. Huset er mindst 15 meter langt og 7,5 meter bredt. Formentlig har det strakt sig længere mod øst, men det var tydeligt at nedslidningen af anlæggene tog til i den østlige del af huset. Indgangene er placeret asymmetrisk henholdsvis øst og vest for det tredje sæt tagbærende stolpehuller fra vest. En tilsvarende placering af indgange har hus A304. Fælles for de to huse er også det vestligste sæt tagbærende stolpehuller der har et kortere spænd end de øvrige sæt. En gruppe på seks kogestensgruber i husets vestlige ende hører til huset. Yderligere to kogestensgruber ligger i huset ud for den sydlige indgang. Disse to kogestensgruber er under 6 cm dybe og kan alternativt tolkes som et nedtrådt smudslag. I den østlige ende af huset ligger grube A194, der er 134 cm dyb. Der er fundet keramik fra bronzealderen i grubens nederste lag og den tolkes som en kældergrube tilhørende huset på grund af dybden og keramikken fundet i bunden af

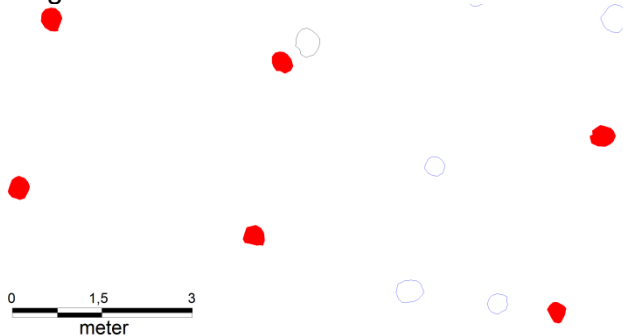
gruben. Gruppen af kogestensgruber, husets bredde og keramikken fra kældergruben peger på en datering til ældre bronzealder.

A302 er et let rektangulært firstolpeanlæg på 2 x 2,6 meter, omkring 15 meter nord for hus A301. Umiddelbart vest for anlægget ligger grube A167, hvorfra der er hjemtaget en del keramik. Det er uvist om grube og firstolpeanlæg er relaterede, ligesom det er usikkert hvilket af de tre huse A301, A303 og A304 firstolpeanlægget hører til, da afstanden til alle tre huse er godt 15 meter.

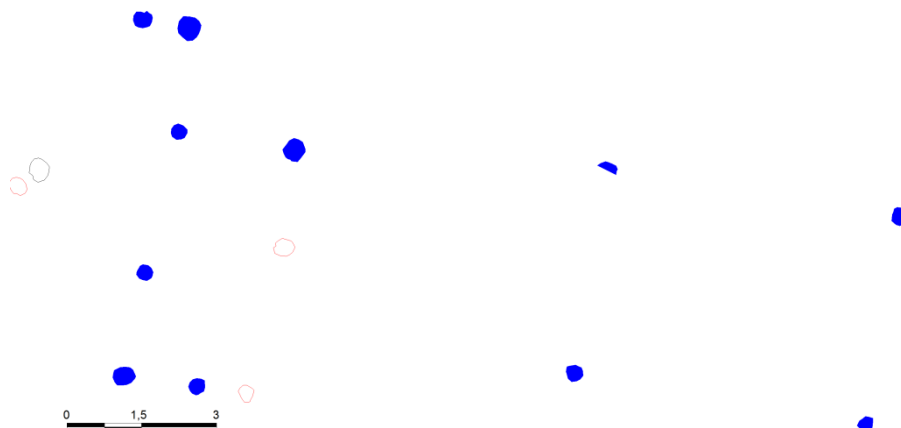
Keramik fra grube A167, der ligger umiddelbart vest for firstolpeanlægget A302. Dekorationslisten med fingerindtryk er typisk for bronzealderens keramik.

I feltets nordøstlige hjørne ligger husene A303 og A304. Den vestlige ende af hus A304 deler areal med den østlige ende af hus A303, men der er ikke fundet stratigrafi, som kan afgøre deres indbyrdes kronologi.

Hus A303 markeret med rød, øvrige anlæg med blå streg.

Hus A303 består af kun tre sæt tagbærende stolpehuller samt muligvis endnu et tagbærende stolpehul i sydøst. Uden denne er huset knap ti meter langt. Spændet mellem sættene er tre meter og huset har nok været fem meter bredt. Hus A304 er syv meter bredt og mindst 20 meter langt. Der er fire sæt tagbærende stolpehuller, heraf mangler den ene en makker i syd. Spændet i sættene er 4,2 meter for de to østlige og en del kortere, tre meter, for det vestligste sæt tagbærende stolpehuller. Det er sandsynligt at huset strækker sig længere mod vest, men der er ikke fundet anlæg, der kan bekræfte antagelsen. Som det var tilfældet med hus A301 er indgangene placeret henholdsvis øst og vest for et sæt tagbærende stolpehuller, her det vestligste. Hus A301 og hus A304 har desuden bredden til fælles.

Hus A304. Husets stolpehuller er markerede med blå. Hus A303 og hus A304 overlapper delvist hinanden.

Mellem de to huse, A303 og A304, og firstolpeanlægget A302 ligger spredte kogestensgruber og nord for de to huse et grubekompleks, hvor der er fundet enkelte stykker keramik. I grube A215 var et lag med rødbrændt ler. Det kan være lerklining eller rester af en ovn, der er endt i gruben. Da undergrunden i feltet er meget leret, er det sandsynligt at en del af gruberne er lertagningsgruber. Det kan også være tilfældet med grubekomplekset.

Husene deler sig ved deres grundplaner i to grupper. A300 og A303 er smallere og mere regelmæssige end de syv meter brede A301 og A304. En datering af husene må, indtil de naturvidenskabelige analyser er foretaget, angives som bronzealder. Dette er baseret på husenes grundplaner og den keramik, der er fundet.

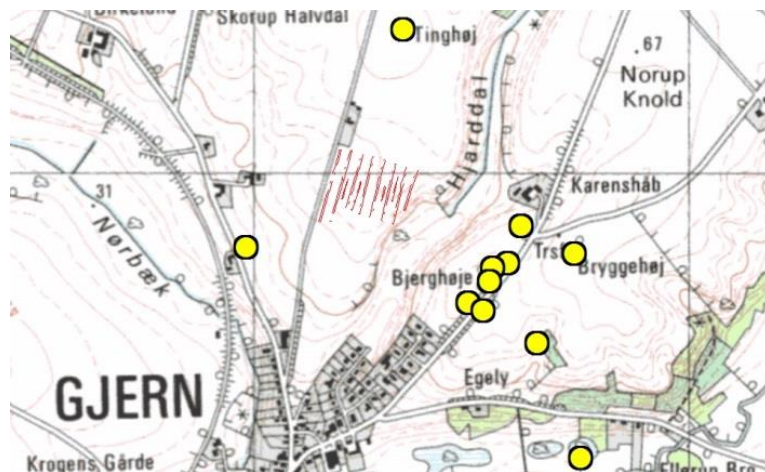
Der er ikke tidligere fundet bronzealderbebyggelse i området, der kan relateres til de mange gravhøje og det ager-systemet, der er fundet mellem Hjorddal og Gjærn Å. De fire undersøgte huse udgør formentlig kun en del af en sådan bebyggelse og det må antages, at der findes yderligere bebyggelse, muligvis på arealerne nord for udgravningen op mod Tinghøj.

Topografi

Topografisk ligger lokaliteten i et meget kuperet landskab præget af mange delvist skovklædte bakke drag, der skæres af dybe dalstrøg og slugter. Selve det berørte areal ligger på et plateau, der mod sydvest falder ned mod et engområde, der gennemstrømmes af Nørbækken og mod øst falder brat ned mod Hjorddal. Undergrunden på bakkeplateauet består fortrinsvist af meget let sandet ler.

Fortidsmindelandskabet

Der er ikke registreret fund eller fortidsminder indenfor selve lokalplanområdet, men i forbindelse med anden etape af udstykningen ved Tingbakken i 2007, foretog Silkeborg Museum prøvegravninger og udgravninger på de berørte arealer. På det højtliggende plateau mod nordøst fremkom spredte fund, blandt andet en større sænkning med trækulsfarvede plamager samt varmpåvirkede sten, der tolkes som udsmid fra en nærliggende bebyggelse, måske fra bronzealderen. Bebyggelsen lå ikke indenfor etape II, men er sandsynligvis den bebyggelse der er fundet i etape III.

Områdets registrerede gravhøje er markeret med gul plet.

På den lavtliggende del af området ud mod Hornvej afdækkede Udgravningen SIM 4/2007 Tingbakken dele af en bebyggelse fra yngre romersk/ældre germansk jernalder. Den udgravede del af bebyggelsen bestod af tre til fire gårde, der lå tæt sammenbyggede i en nord syd vendt række langs kanten af engdraget øst for Nørbækken. Heraf blev de tre sydligste gårdsanlæg næsten totalt afdækkede under udgravningen. Et hegnsforløb, der løber nord ud af udgravningsfeltet angiver, at der sandsynligvis findes rester af en eller flere gårde nord for udgravningen.

Udsigt mod øst. Hjorddalen løber mellem udgravningens bakkeplateau og de to fredede gravhøje, der er del af højrækken Bjerghøje.

Der er ikke tidligere registreret fund eller fortidsminder på området, men den fredede gravhøj Tinghøj (sb.nr.26) ligger 300 meter nord for feltet. Knap 300 meter mod øst ligger en højrække med to fredede gravhøje, Bjerghøje (sb.nr.30 og 31), tre overpløjede gravhøje (sb.nr.27-29) samt en brandplet (sb.nr.32). Yderligere 50 meter øst for højrækken findes den fredede gravhøj Bryggehøj (sb.nr.33). Et ager-system fra ældre jernalder (sb.nr.78), der strækker sig fra Hjorddal til Gjern Å er ligeledes registreret i dette område. Bopladser tilknyttet højerne og ager-systemet kendes ikke.

Udgravningsdata

Sagen er journaliseret på Museum Silkeborg som SIM 216/2013 Tingbakken III, udgravning. Sagsansvarlige for bygherre er Jakob Bech Mortensen. Ansvarshavende på museet er Peter Mohr Christensen.

Udgravningen på Tingbakken III blev påbegyndt mandag den 26/8 2013 og afsluttet fredag den 13/9 2013. Den daglige ledelse er foretaget af Malene Madsen, assisteret af Maria Fuglsang Thiemke.

Udgravningens resultater er registreret løbende, og foreligger efter endt beretningsarbejde til fremvisning på museet ved anmodning. Materialet består af digitale feltplaner med notater, fysiske snittegninger på folie, samt digitale fotos.

Naturvidenskabelige rapporter og listemateriale eksporterede fra M.U.D. (Museernes Udgravnings Data), foreligger desuden i sagsmappen, og / eller i den digitale sagsmappe.

Metode

Entreprenørarbejdet er foretaget af Allan Sørensen fra Materielgården, Silkeborg Kommune med gravemaskine, påmonteret tiltbar rabatskovl. Feltet er afrømmet fra øst mod vest og der er så vidt muligt løbende dækket til igen når de fremkomne anlæg er registreret og undersøgt.

Anlægsspor og forstyrrelser er indmålt med differentiell GPS, og dette materiale ligger til grund for de her viste oversigtskort.

Fremtidigt arbejde

Med indeværende rapport anses feltarbejdet som afsluttet, og arealet er hermed frigivet til anlægsarbejdet. Dog skal der gøres opmærksom på, at det er sandsynligt at der findes yderligere bebyggelse på de omkringliggende arealer. Forud for jordarbejde i området bør Museum Silkeborg kontaktes.